

**Mackovčín, P., Borovec, R., Demek, J. a kol.: Změny využívání
krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1:200 000**

Filip Ryant

Mackovčín, P., Borovec, R., Demek, J. a kol.: Změny využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1:200 000. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice, pracoviště Brno 2011, 68 s.

Výzkum vývoje využití krajiny se v posledních letech ocitl na výsluní zájmu české geografie. Rozkvět „land use“ disciplíny je jednoznačně důsledkem moderních metod v geografii, založených na precizním tabelárním zpracovávání dostupných dat, zkvalitňování dálkového průzkumu země, ale také na svědomitém studiu a interpretaci historických mapových zdrojů. Tím se také zpřesňuje hledání tzv. společenských hybných sil a posuzování jejich vlivu na krajinu v interakci s tzv. přírodními hybnými silami. Ruku v ruce s uvedenými metodami roste zájem vědců o danou problematiku a ten potom zpětně působí na její další metodické a teoretické zdokonalování. Lze již usoudit, že tato užitečná reciprocita dala v české geografii (a to i v historické geografii) vzniknout specifické disciplíně s názvem „historický land use“. Atlas Změny využívání krajiny České republiky je dobrým vkladem do tohoto procesu.

Autorský kolektiv atlasu sestavil unikátní kolekci map v měřítku 1:200 000. Zaměřil se pouze na vybrané moravské a jednu slovenskou lokalitu – jmenovitě Brněnsko-Vídeňsko, Zlínsko a dále okolí Jihlavy, Olomouce, České Třebové a Žiliny. Těmto šesti zvoleným regionům věnoval celkem 66 map, pokrývajících dlouhé časové období 1836–2006.

Při jejich tvorbě se autoři opírali o značné množství starých i současných kartografických zdrojů. Podkladem pro znázornění stavu krajiny 19. století byly z velké části topografické mapy z 2. a 3. rakouského vojenského mapování. Do určité míry bylo využito také kartografických výsledků pruského vojenského mapování. Podklady pro pozdější období vycházejí z vojenských leteckých snímků Generálního štábu Československé lidové armády a Armády ČR a také rastrových map Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního. Vzniklo tak úspěšné a málo vídané spojení rozdílných a obsáhlých kartografických zdrojů. Krajina byla s jejich pomocí rozčleněna do devíti odlišných kategorií půdního fondu.

Značným přínosem atlasu je zdokumentování vývoje využití krajiny v časových meznících, které v Česku nebyly v tak velkém plošném rozsahu prozatím zmapovány. Atlas znázorňuje stav ploch v raných fázích průmyslové revoluce v Česku (všechna data pocházejí z období 1836–1852), dále v období jejího dovršení (1876–1880), na počátku komunistického režimu (1952–1956), v revolučním a čerstvě porevolučním období na počátku společensko-ekonomické transformace (1988–1995) a konečně v pokročilé fázi transformačního období (2002–2006). Publikace tak zachycuje stav, resp. strukturu ploch (využití krajiny) v klíčových momentech českých dějin, které významně ovlivnily způsob, jakým byla krajina využívána. Zahrnuje tedy důsledky vědeckého a technologického pokroku v zemědělství, pozemkové reformy a omezování velkostatků a naopak kolektivizaci a zprůměrnění zemědělské činnosti, scelování pozemků, umělou podporu intenzivní zemědělské

činnosti, což byly faktory tzv. vědecko-technické revoluce v zemědělství, a konečně dílčí návrat k extenzivním zemědělským činnostem v méně úrodných oblastech, rozvoj zastavěných ploch a zejména ostatních ploch či rozvoj suburbanizace.

Kromě grafického pojednání o stavu krajiny se atlas zabývá také intenzitou změn, které s sebou krajinotvorná činnost přinesla. Procesům změn jsou věnovány pro každé území čtyři mapy - tedy pro každé období mezi výše uvedenými časovými mezníky. Dále atlas nahlíží na míru stability půdních kategorií, tentokrát za celý sledovaný časový horizont. Posledním hodnotným počinem je počet změn využívání krajiny – mapa, která sleduje kolika proměnami během 170ti let prošly sledované plošné jednotky.

Atlas změn využívání krajiny České republiky je tedy hodnotným příspěvkem do české kartografické tvorby, který srozumitelně seznamuje s důsledky rozmanitých krajinotvorných procesů. Vědcům může ušetřit značnou práci a dát jim základní podklad, z něhož mohou vycházet v další analýze a interpretaci krajinných změn. Je trochu škoda, že atlas se věnuje téměř výhradně moravským lokalitám. Z textových komentářů autorů je ovšem zřejmé, že publikace je do značné míry počinem, který prezentuje práci Výzkumného ústavu Silva Taroucy. Však také tento atlas částečně navazuje na Atlas krajiny České republiky, jehož zpracování ústav řídil. Jeho ambice ani vydáním atlasu nekončí a plánuje pokrýt v digitální formě celé území Česka. Představovaná publikace je tedy bezpochyby dobrým vstupem a reklamou tohoto projektu.